

BARNNS RÄTTIGHETER I MÅL OM VÅRDNAD, BOENDE OCH UMGÄNGE

Barnrättsdagarna, Karlstad 2022-05-25

REGERINGSUPPDRAG- KARTLÄGGNING

- Uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge. (regeringsbeslut A2020/01054/JÄM)
- I uppdraget ingår att göra en genomgång av domar i mål om vårdnad, boende och umgänge
- Genomförs i samverkan med MFoF- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
- Inför kartläggningen inhämta synpunkter från berörda myndigheter och andra relevanta aktörer
- Utgå från FN:s konvention om barnets rättigheter
- Rapporten "Uppgifter om våld är inget undantag"

BARNKONVENTIONEN- UTGÅNGSPUNKTER

- **Artikel 3:** Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa
- **Artikel 12:** Barn har rätt till delaktighet
- **Artikel 13** Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet
- **Artikel 18** Båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling
- **Artikel 19:** Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp

RÄTTSPROCESSEN – NÅGRA YTTERLIGARE UTGÅNGSPUNKTER

- Barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge
- Barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna
- Riskbedömning ska göras där det ska fästas särskilt avseende vid risken för att barnet, eller någon annan i familjen, utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa
- Hänsyn till barnets vilja med beaktande av ålder och mognad
 - 1 juli 2021 Barnet har rätt att få information om processen och möjlighet att framföra sina åsikter och få dem redovisade för rätten. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad

GENOMFÖRANDE AV UPPDRAGET

- Begärt in 30 domar från samtliga 48 tingsrätter som avkunnats efter den 1 april 2020 (då barnkonventionen blivit lag i Sverige)
- Antal inkomna vårdnad-, boende- och umgänges mål totalt: 1 147
- Samtalat med 10 barn
- Granskat 100 överenskommelser

UPPGIFTER OM VÅLD ÄR INGET UNDANTAG

- Antal mål som granskats efter att de domar sorterats bort där annan än förälder fört talan eller att det framkommer att ärendet ej är tvistigt: 814
- Uppgifter om våld eller övergrepp framkom i 518 mål - 64 % av målen.
- I 314 av målen fastställde Tingsrätten föräldrars överenskommelse- 61 % av målen
- 198 mål, där dom meddelats och där domstolen inte fastställt föräldrars överenskommelse, granskades i kartläggningsmall

VÅLD ELLER ÖVERGREPP MOT FÖRÄLDER ELLER PARTNER ELLER BARN

I 67 % av målen framkommer uppgifter om våld eller övergrepp av en man mot en kvinna

I 13 % av målen framkommer uppgifter om våld eller övergrepp av en kvinna mot en man framkommer

I 67% av målen framkommer att förälder/föräldrarna åberopar uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barnet/ barnen

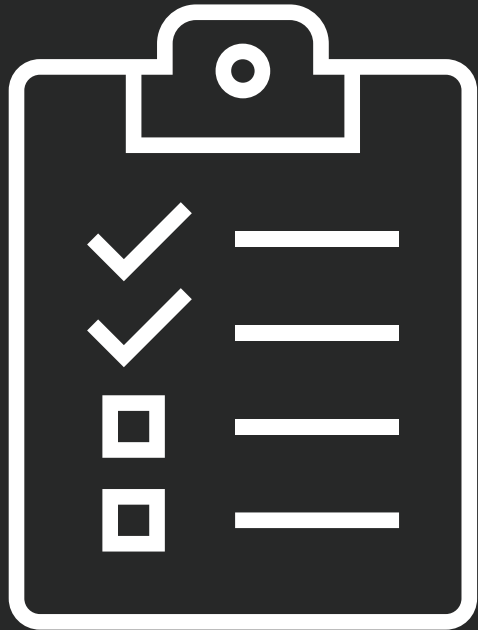
Multipel utsatthet (mot barn) framkom i 46 % av målen

* Av totalt 198 mål. I flera mål framkommer uppgifter om våld eller övergrepp mot både förälder och barn

SKILLNADER I HUR UPPGIFTER OM VÅLD OCH DESS OMFATTNING FRAMGÅR AV DOMEN

- Diskussion eller ett utvecklande resonemang förs inte alltid om de uppgifter om våld eller övergrepp som framförts
- Fokus på föräldrarna och deras situation
- I bilagda utredningar framkommer uppgifter om våld eller övergrepp mot förälder eller partner eller barn som inte framgår av domen

RISKBEDÖMNINGAR

- Tingsrätten gör någon form av riskbedömning i 69 % av domarna
- Samtliga uppgifter om våld eller övergrepp beaktas sällan i riskbedömningen
- En systematisk eller enhetlig metod för bedömning av risk har inte kunnat utläsas
- Endast en låg andel av de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn som framkommer i målet bedöms som en risk

BEAKTAS UPPGIFTERNA OM VÅLD ELLER ÖVERGREPP VID AVGÖRANDET?

- Uppgifter om våld och övergrepp mot förälder eller partner eller barn beaktas i låg utsträckning vid målets avgörande
- I 30 % av målen beaktas uppgifterna inte alls. I 46% av målen i någon omfattning och i 21 % av målen i hög omfattning
- Vid avgörande om vårdnad beaktades samarbetssvårigheter i störst utsträckning och vid avgörande om umgänge får kontaktprincipen störst genomslag

Artikel 18,
19

Artikel 19

SKYDD FÖR VÅLDSUTSATTA HAR INTE FÅTT ETT TYDLIGT GENOMSLAG

- Lagstiftarens intentioner om skydd
 - Inte tydligt genomslag
- Fokus på samarbetssvårigheter
 - Våldet osynliggörs eller förminskas
 - Bortser från ojämlika maktförhållanden
- Kunskap saknas om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, våld mot barn, hedersrelaterat våld och förtryck och grupper i särskild utsatthet

BARNEN

Artikel 3, 12,
13

- Granskat särskilt barnets bästa har beaktat
- Granskat särskilt barns delaktighet och barns rätt till information beaktat
- Samtalat med 10 barn med erfarenhet av vårdnadsprocess och våld

BARNNS DELAKTIGHET- DOMEN

Artikel 12,
13

- Barnkonventionen hänvisades till i fem av 198 domar
- Inte i någon av domarna har domstolen hört barnet i rätten
- I 57 % av målen framkommer inte barnet/barnens vilja och inställning i domen
 - För barn med funktionsnedsättning framkommer inte barnets vilja i 55 %
- I 73 % av de mål där barnets vilja inte framkom eller beaktades uppgav domstolen inga skäl för detta
- I 65 % av de mål där barnet/barnens vilja framgår beaktas inte barnets vilja alls vid avgörandet

BARNNS DELAKTIGHET UTREDNING

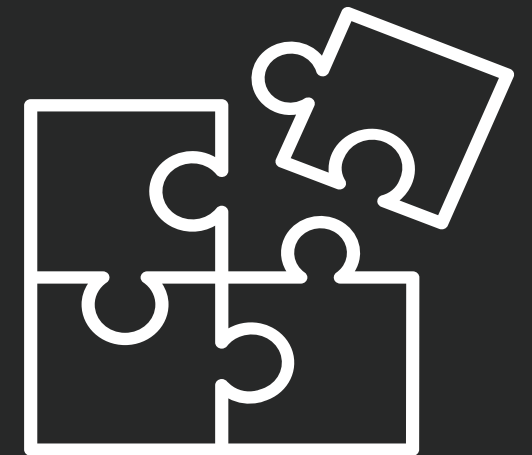
Artikel 12, 13

- I 58 % av målen finns bilagda utredningar
 - I 15 % av dessa görs hänvisningar till Barnkonventionen
- Framgår inte om metodstöd använts i hälften av utredningarna
- I 30 % av utredningarna framgår att barnets rätt till information har tillgodosetts
- I hälften av barnsamtalen har inga frågor om våld ställts
- Barnet/barnens inställning och vilja till vårdnad, boende eller umgänge framkommer i en majoritet av barnsamtalen, ca 80 %

BARNETS BÄSTA- DOMEN

- I cirka hälften av målen framkommer att barnets bästa är standardskrivningar eller lågt beaktande av det enskilda barnets individuella omständigheter, behov eller rättigheter
- I cirka hälften av målen tas ingen hänsyn till den akuta faran, eller konsekvenser våldsutsatthet kan få
- Barnets vilja framkom helt eller delvis i 34 % av de genomförda barnets bästa bedömningarna

Artikel 3,
12, 13, 19

BARNENS EGET PERSPEKTIV

Artikel 12,
13, 19

- Samtalat med 10 barn i åldrarna 7-17 år
- Belysa hur barns delaktighet bidragit till att barnen skyddats från våld.
- Barnen är i hög grad påverkade av det våld de upplevt
- Barnen hade svårt att förstå att de inte blivit skyddade från en våldsutövande förälder

“Man ger mycket andra chanser till föräldrar. Alla gör misstag och vissa människor förtjänar andra chanser men när det kommer till våld finns det en gräns för andra chanser.”

BARNENS EGET PERSPEKTIV DELAKTIGHET

Artikel 12,
13, 19

*"Frågorna om
pappa var
jobbiga, men
jag berättade
ändå
sanningen."*

- Flera av barnen minns inte om de fått information.
 - Alla barnen hade velat ha information
- Barnen fick berätta det de ville under samtalet med familjerätten.
 - Det varierade i vilken grad barnen fått frågor om våld eller övergrepp.
 - Olika syn på hur frågor om våld ska ställas
 - Barnen önskade flera samtal
- Två av barnen fick veta vad som stod i utredningen
 - Alla barnen hade velat veta vad som stod

BARNENS EGET PERSPEKTIV DELAKTIGHET

- Självklart att domstolen ska lyssna på barnen eftersom de vet bäst utifrån sin egen situation
- Det barnen säger är sant
- Barnen önskar egna ombud eller vill prata med domaren direkt

**Artikel 12,
13, 19**

*"Det är ingen lek,
vi hör föräldrarna
säger han gjorde si
och hon gjorde så
men sanningen
finns hos barnen".*

*"Domaren ska
tänka på vad
barnet vill och
beskriva hur rädd,
paralyserad, arg,
ledsen barnet
blivit och varit."*

BARNNS RÄTTIGHETER I VÅRDNADSTVISTER BEHÖVER STÄRKAS I PRAKTIKEN

- Domstolarna behöver utveckla och förbättra sitt arbete för att tillgodose sitt ansvar för att barns rättigheter efterlevs
- Domstolar och andra berörda aktörer behöver få kunskap om vad konsekvenserna av våldsutsatthet innebär för det enskilda barnet
- För att tillämpa barnets bästa behövs ett starkt barnrättsperspektiv och välgrundade riskbedömningar
- Det behöver säkerställas att inga andra intressen går före barnets bästa
- Domstolarna behöver utveckla och förbättra sitt arbete med att tillgodose barns rätt till delaktighet

REKOMMENDATIONER FRAMÅT

- Domstolar är i behov av mer kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn och beakta och omsätta kunskapen i praktiken
- Domstolens riskbedömningar behöver metodutvecklas och grundas på metoder med stöd i forskning
- Barn är rättighetsbärare och deras rättigheter enligt barnkonventionen och annan lagstiftning behöver stärkas och tillvaratas i högre utsträckning
- Domstolen bör inte verka för överenskommelser när det framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp

TACK!

Åsa Hjertström, utredare

asa.hjertstrom@jamstalldhetsmyndigheten.se

Madelene Larsson, utredare

madelene.larsson@jamstalldhetsmyndigheten.se